

Nr 91

Regeringens proposition med förslag till lagar om förbud mot spridning och utförelse av kart- och bildmaterial;

beslutad den 20 mars 1975.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

G.E. STRÄNG

INGVAR CARLSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till ny lagstiftning om förbud mot spridning och utförelse av visst kart- och bildmaterial, som innehåller upplysning av betydelse för rikets försvar.

Förslaget innebär att gällande lagstiftning anpassas till regeringsformens regler för normgivningsmakten. En rad föreskrifter som har meddelats i andra författningar än lag förs således över till lag. Förslaget innefattar bl. a. att i lag tas in föreskrift om undantag från förbudet att sprida flygbilder och den tillståndsgivning som i detta hänseende har tillagts chefen för försvarsstaben eller av honom utsedd militär befattningshavare. Undantaget avser flygbilder som har framställts inom statens lantmåteriverk och sjöfartsverket. I samband härmed utvidgas undantaget till att avse även utförelse ur riket av sådana flygbilder. Förslaget innefattar slutligen även en utmönstring av vissa undantag från förbuden att utan tillstånd sprida och utföra kartor.

1 Förslag till

Lag om förbud mot spridning och utförelse av vissa kartor

Härigenom föreskrives följande.

1 § Karta över svenskt område i större skala än 1:500 000 som har framställts av annan än statens lantmäteriverk eller sjöfartsverket får, om den återger efter år 1900 tillkommet förhållande, ej saluföras eller spridas på annat sätt om ej kartan har blivit godkänd vid granskning i lantmäteriverket eller sjöfartsverket i fråga om detaljer som kan vara av betydelse för rikets försvar.

2 § Karta, som enligt 1 § ej får saluföras eller spridas på annat sätt, får ej utföras ur riket utan tillstånd av statens lantmäteriverk eller sjöfartsverket.

3 § Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot bestämmelserna i 1 § dömes till böter eller fängelse i högst sex månader. Är oaktsamhetsbrott, som nu sagts, att anse som ringa skall dock ej till straff dömas.

Om påföljd för överträdelse av 2 § finns bestämmelser i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Karta, som någon spritt eller fört ut ur riket i strid mot bestämmelserna i denna lag, skall förklaras förverkad, om det ej är uppenbart obilligt. Detsamma gäller annan för spridning eller utförelse avsedd karta, som påträffas hos honom och för vilken saknas erforderligt godkännande eller tillstånd enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag, då lagen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Genom lagen upphäves 1–3 §§ lagen (1949:680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m., kungörelsen (1949:683) angående utsträckt tillämpning av bestämmelserna i lagen den 16 december 1949 (nr 680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m. samt kungörelsen (1961:135) angående utförelse av kartor. Godkännande och tillstånd, som har meddelats enligt dessa bestämmelser, skall gälla som godkännande och tillstånd enligt denna lag.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Förslag till

Lag om förbud mot spridning och utförelse av flygbilder och vissa fotografiska bilder

Härigenom föreskrives följande.

1 § Flygbild över svenskt område samt fotografisk bild av försvarsmaktens stridskrafter eller försvarsväsendet tillhörande befästningsanläggning och av kraftverksanläggning, fabrik, varv, förråd eller annan dylik anläggning får ej saluföras eller spridas på annat sätt om ej bilden har blivit godkänd vid granskning av överbefälhavaren i fråga om detaljer som kan vara av betydelse för rikets försvar.

2 § Bild, som enligt 1 § ej får saluföras eller spridas på annat sätt, får ej utföras ur riket utan tillstånd av överbefälhavaren.

3 § Godkännande och tillstånd enligt 1 och 2 §§ får återkallas, om skäl därtill föreligger.

4 § Bestämmelserna i 1 och 2 §§ gäller ej spridning och utförelse av flygbild, som har framställts av statens lantmäteriverk eller sjöfartsverket. Om rätt att i samband med utlämnande av sådan flygbild göra förbehåll om inskränkningar i detta hänseende finns särskilda bestämmelser.

5 § Den som uppsåtligen eller av grov aktsamhet bryter mot bestämmelserna i 1 § dömes till böter eller fängelse i högst sex månader. Är oaktsamhetsbrott, som nu sagts, att anse som ringa skall dock ej till straff dömas.

Om påföljd för överträdelse av 2 § finns bestämmelser i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Bild, som någon spritt eller fört ut ur riket i strid mot bestämmelserna i denna lag, skall förklaras förverkad, om det ej är uppenbart obilligt. Detsamma gäller annan för spridning eller utförelse avsedd bild, som påträffas hos honom och för vilken saknas erforderligt godkännande eller tillstånd enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag, då lagen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Genom lagen upphäves 4 § lagen (1949:680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m., kungörelsen (1940:802) angående förbud mot försäljning och utförelse av flygfotografier m. m., kungörelsen (1942:38) med tillägg till kungörelsen den 31 augusti 1940 (nr 802) angående förbud mot

försäljning och utförelse av flygfotografier m. m. samt kungörelsen (1945:639) om överflyttande på chefen för försvarsstaben av viss statens informationsstyrelse åvilande uppgift. Tillstånd som har meddelats enligt dessa bestämmelser skall gälla som godkännande och tillstånd enligt denna lag.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

BOSTADSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-03-20

Närvarande: statsrådet Sträng, ordförande, och statsråden Johansson, Holmqvist, Aspling, Geijer, Bengtsson, Norling, Löfberg, Lidborn, Carlsson, Feldt, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén

Föredragande: statsrådet Carlsson

Proposition med förslag till lagar om förbud mot spridning och utförsel av kart- och bildmaterial

1 Inledning

Svenska medborgares rätt att sprida bl. a. tryckta kartor och därmed jämförliga ritningar och bilder regleras i 6 kap. tryckfrihetsförordningen (TF). Bestämmelser om spridning och utförsel av kart- och bildmaterial finns också intagna i lagen (1949:680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m. (spridningslagen), kungörelsen (1949:683) angående utsträckt tillämpning av bestämmelserna i lagen den 16 december 1949 (nr 680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m. (spridningskungörelsen), kungörelsen (1940:802) angående förbud mot försäljning och utförsel av flygfotografier m. m. (fotografikungörelsen), samt kungörelsen (1945:639) om överflyttande på chefen för försvarsstaben av viss statens informationsstyrelse åvilande uppgift, jämförd med kungörelsen (1942:38) med tillägg till kungörelsen den 31 augusti 1940 (nr 820) angående förbud mot försäljning och utförsel av flygfotografier m. m. Med stöd av spridningslagen har vidare utfärdats vissa närmare bestämmelser *dels* i kungörelsen (1961:135) angående utförsel av kartor, *dels* i Kungl. Maj:ts brev den 25 september 1959 med föreskrifter om vad statens lantmäteriverk och sjöfartsverket har att med hänsyn till rikets säkerhet iakttaga vid utgivning av kartor m. m. eller vid prövning av fråga om godkännande för spridning av karta, som framställts av annan än statens lantmäteriverk och sjöfartsverket (kartsekretessbrevet).

En översyn av bestämmelserna i kartsekretessbrevet pågår f. n. inom bostadsdepartementet. Jag har för avsikt att senare under våren 1975 föreslå regeringen vissa ändringar av dessa bestämmelser. Innan detta kan ske är

det dock nödvändigt att vissa ändringar görs i spridningslagen med hänsyn till de nya reglerna om normgivningsmakten i regeringsformen (RF). Jag har vidare efter samråd med chefen för justitiedepartementet funnit det lämpligt att i detta sammanhang även ta upp frågan om en anpassning av hela det aktuella författningsstoffet till RF:s regler om normgivningskompetensen. De lagförslag jag nu lägger fram innefattar således en överföring till lag av vissa föreskrifter i kartsekretessbrevet samt av bestämmelserna i spridningskungörelsen, kungörelsen angående utförsel av kartor samt fotografikungörelsen och kungörelserna 1942:38 och 1945:639. En uppdelning av författningsstoffet har skett så att det ena lagförslaget omfattar den granskning och tillståndsgivning som utförs av statens lantmäteriverk och sjöfartsverket och det andra lagförslaget de uppgifter i detta hänseende som läggs på överbefälhavaren. Efter samråd med chefen för justitiedepartementet anholder jag också om att i detta sammanhang få ta upp *dels* en fråga som har aktualiserats av lantmäteriverket i samband med den pågående översynen av kartsekretessbrevet och som gäller en viss mindre jämkning av reglerna om förbud mot utförsel av flygbilder, *dels* fråga om utmönstring av vissa undantag från förbuden att utan tillstånd sprida och utföra kartor.

2 Gällande rätt

2.1 Bestämmelser angående spridning och utförsel av kart- och bildmaterial

Rätten att sprida tryckta skrifter utgör en del av tryckfriheten. Enligt 6 kap. 1 § TF har varje svensk medborgare eller svensk juridisk person rätt att själv eller med biträde av andra hålla till salu, försända eller annorledes sprida tryckta skrifter. Beträffande spridande av sådan karta över Sverige eller del därav, som innehåller upplysning av betydelse för rikets försvar, eller av därmed jämförlig ritning eller bild meddelas enligt 6 kap. 2 § TF närmare bestämmelser i lag. Så har skett i spridningslagen, som avser genom tryck framställda kartor och vissa med kartor jämförbara fotografier. Genom spridningskungörelsen har förordnats att bestämmelserna i spridningslagen angående tryckta kartor skall tillämpas också på kartor, som framställts på annat sätt än genom tryck.

1 § spridningslagen gäller tryckta kartor över svenskt område i större skala än 1:500 000, som framställts av annan än lantmäteriverket eller sjöfartsverket. Om sådan karta återger förhållande, som kommit till efter år 1900, får kartan säljas eller spridas på annat sätt först efter godkännande av lantmäteriverket eller sjöfartsverket. Granskning av kartan skall ske vid någon av dessa myndigheter beträffande detaljer, som kan vara av betydelse för rikets försvar. Spridning inom försvarsväsendet eller civilförsvaret behöver emellertid inte godkännas om kartan framställts för försvarsväsendets eller

civilförsvarets räkning.

I 1 § spridningslagen föreskrivs att regeringen kan meddela närmare bestämmelser om spridningsgranskning. Närmare föreskrifter har tagits in i 6 och 7 §§ kartsekretessbrevet. Enligt 6 § måste det föreligga synnerliga skäl för att ett godkännande enligt spridningslagen skall kunna lämnas, om inte beträffande kartans innehåll gjorts sådana inskränkningar som anges i 1-3 och 5 §§ kartsekretessbrevet. Sistnämnda paragrafer innehåller bestämmelser rörande framställning av kart- och flygfotomaterial inom lantmäteriverket och sjöfartsverket. Enligt 2 § får sålunda en rad där uppräknade anläggningar inte återges i sådant material om det inte är nödvändigt med hänsyn till sjöfarten eller luftfarten. 3 § upptar en rad anläggningar som i sådant material inte får betecknas på ett sådant sätt att anläggningens funktion inom totalförsvaret röjs. I 5 § ges särskilda bestämmelser beträffande kartor över vissa skärgårdsområden.

I 2 § spridningslagen finns en föreskrift att den som bryter mot 1 § kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Vidare finns där förverkanderegler samt en bestämmelse att böter eller förverkad egendom tillfaller staten.

Sådan karta som enligt 1 § spridningslagen inte får spridas får enligt 3 § första stycket inte heller föras ut ur landet utan tillstånd av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. I 3 § andra stycket finns en ansvarsregel som beträffande överträdelse av detta förbud hänvisar till lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Bestämmelser om utförelse av kartor som har framställts av annan än lantmäteriverket eller sjöfartsverket finns även i kungörelsen angående utförelse av kartor. I denna kungörelse har gjorts vissa undantag från det nyss nämnda förbudet mot utförelse utan tillstånd. Utan tillstånd får således med fartyg och luftfartyg föras ut karta, som är avsedd för fartygets eller luftfartygets behov. Vidare får karta föras ut utan tillstånd av statlig befattningshavare, som vid resa medför kartan för tjänstbruk. I de fall tillstånd måste inhämtas skall enligt kungörelsen fråga om sådant tillstånd prövas av lantmäteriverket eller sjöfartsverket.

Beträffande kartor som framställs av lantmäteriverket och sjöfartsverket har inte i lag gjorts några inskränkningar i spridnings- och utförelserätten. Dessa kartor innehåller, om de utformas i enlighet med framställningsreglerna i 1-3 och 5 §§ kartsekretessbrevet, inte sådana upplysningar, som kan vara till men för rikets försvar. Dessa handlingar är offentliga och kan, med visst undantag för utläningar, utlämnas till envar och även spridas och utföras ur riket. Kartor, som inte är offentliga, kan enligt 13 § kartsekretessbrevet likväl under vissa omständigheter utlämnas. Vid utlämnandet kan då göras förbehåll angående förvaring och begagnande. Sådant förbehåll kan också innefatta inskränkningar i rätten till spridning och utförelse.

I 4 § spridningslagen talas det om genom tryck framställda efterbildningar av fotografier. Sådana fotografier som är jämförbara med karta och som

innehåller upplysning av betydelse för rikets försvar får inte spridas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Vidare innehåller paragrafen en föreskrift att närmare bestämmelser om sådant tillstånd meddelas av regeringen.

När det gäller spridning av fotografier finns ytterligare bestämmelser i fotografikungörelsen. Enligt 1 § denna kungörelse får vissa slags fotografier eller efterbildningar av sådana inte säljas, hållas till salu, delas ut eller föras ut ur landet. Förbudet gäller *dels* flygfotografier över svenskt område, *dels* fotografier av arméns, marinens eller flygvapnets stridskrafter eller befästningsanläggning som tillhör försvarsväsendet samt av fabrik, varv, förråd eller annan liknande anläggning *och dels* fotografi av kraftverksanläggning, som tagits på sådant sätt "att anläggningen framträder i fågelperspektiv". I samband med att spridningslagen kom till 1949 gjordes i 1 § fotografikungörelsen det tillägget att förbudet skulle gälla beträffande efterbildning av fotografi som framställts genom tryck endast om efterbildningen var jämförbar med karta. Vidare infördes en hänvisning till reglerna om förbud mot spridning av vissa kartor.

Enligt 2 § fotografikungörelsen får utan hinder av bestämmelserna i 1 § försäljning, saluhållning och utdelning ske, om tillstånd getts av chefen för försvarsstaben eller av honom utsedd militär befattningshavare. Paragrafen innehåller i övrigt regler om bevis över utfärdat tillstånd och om möjlighet att återkalla tillstånd när skäl till detta föreligger.

Bestämmelserna i 2 § fotografikungörelsen ger som nyss framgick inte någon möjlighet att utan hinder av förbudet i 1 § meddela tillstånd till utförelse. Regler härom intogs i stället i kungörelsen med tillägg till kungörelsen den 31 augusti 1940 (nr 802) angående förbud mot försäljning och utförelse av flygfotografier m. m. Enligt denna kungörelse får utförelse ske om tillstånd meddelats av statens informationsstyrelse. Kungörelsen innehåller även bestämmelser motsvarande dem i fotografikungörelsen angående bevis och återkallelse av tillstånd. Genom kungörelsen om överflyttande på chefen för försvarsstaben av viss statens informationsstyrelse åvilande uppgift flyttades denna tillståndsuppgift över på chefen för försvarsstaben eller av honom utsedd militär befattningshavare.

De nu angivna reglerna om förbud mot spridning och utförelse av flygfotografier och vissa andra fotografier avser i motsats till reglerna angående kartor även sådana handlingar som har framställts av lantmäteriverket och sjöfartsverket. I kartsekretessbrevet finns bestämmelser som undantar vid lantmäteriverket (sjöfartsverket) framställt flygfotomaterial från fotografikungörelsens tillämpning. Enligt 8 § kartsekretessbrevet skall således vissa bestämmelser i detta ersätta bl. a. vad som föreskrivits i fotografikungörelsen om inskränkningar i rätten att försälja, hålla till salu eller dela ut sådant flygfotomaterial. Utförelsen av sådant material undantas däremot inte från fotografikungörelsens tillämpning. I 10 och 13 §§ kartsekretessbrevet ges de regler om utlämnande av flygfotomaterial som så att säga tar över be-

stämmelserna i fotografikungörelsen om försäljning, saluhållning och utdelning. I likhet med vad som gäller för kartor får enligt 13 § även hemligt flygfotomaterial under vissa förutsättningar utlämnas, varvid förbehåll kan göras om bl. a inskränkningar i rätten till spridning.

I 3 § fotografikungörelsen finns ansvarsregler. Enligt första stycket skall den dömas till böter som utan tillstånd försäljer, saluhåller eller delar ut fotografi eller efterbildning som avses i 1 §. Stycket innehåller även en förverkanderegeln. Beträffande påföljd för överträdelse av utförselförbudet hänvisas i andra stycket till lagen (1949:398) om straff för olovlig varuutförsel, vilken numera ersatts med lagen om straff för varusmuggling.

Fotografikungörelsens 4 § slutligen innehåller en föreskrift om att böter och förverkad egendom tillfaller staten.

2.2 Vissa regler i regeringsformen

Enligt 2 kap. 1 § RF är varje medborgare tillförsäkrad vissa fri- och rättigheter, bl. a. yttrande- och tryckfrihet, dvs. frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela uppgifter och framföra åsikter. Av 2 kap. 4 § RF följer att beträffande tryckfriheten gäller vad som är föreskrivet i TF. Som tidigare har nämnts finns i 6 kap. 2 § TF och den därtill anslutande spridningslagen bestämmelser om spridning av vissa tryckta kartor eller därmed jämförliga ritningar eller bilder. Föreskrifter som i övrigt närmare utformar de fri- och rättigheter, som avses i bl. a. 2 kap. 1 § RF, t. ex. rätten att sprida och föra ut ur landet icke tryckta kartor m. m. skall enligt 2 kap. 4 § RF beslutas i den ordning som föreskrivs i 8 kap. RF.

Enligt 8 kap. 3 § RF skall föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna som gäller åligganden för den enskilde eller i övrigt avser ingrepp i hans personliga eller ekonomiska förhållanden meddelas i lagform, dvs. av riksdagen. Av paragrafens andra stycke framgår att detta gäller bl. a. sådana föreskrifter som begränsar de medborgerliga fri- och rättigheterna. Utan hinder av 3 § kan emellertid regeringen enligt 8 kap. 7 § första stycket RF efter riksdagens bemyndigande meddela föreskrifter om bl. a. in- och utförsel av varor, av pengar eller andra tillgångar, om tillverkning, kommunikationer, kreditgivning eller näringsverksamhet. Sådant bemyndigande medför enligt paragrafens tredje stycke dock inte någon rätt att meddela föreskrifter som begränsar de medborgerliga fri- och rättigheterna.

3 Föredraganden

Som tidigare har nämnts följer av 2 kap. 4 § regeringsformen (RF) att beträffande tryckfriheten gäller vad som är föreskrivet i tryckfrihetsförordningen (TF). Rätten att sprida tryckta skrifter utgör en del av tryckfriheten. Närmare bestämmelser om spridande av genom tryck framställd karta eller av därmed jämförlig bild har i enlighet med föreskrift i 6 kap. 2 § TF med-

delats i lag. Genom lagen (1949:680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m. (spridningslagen) inskränks sålunda den rätt att sprida tryckta skrifter som tillförsäkras medborgarna i 6 kap. 1 § TF.

Enligt kungörelsen (1949:683) angående utsträckt tillämpning av bestämmelserna i lagen den 16 december 1949 (nr 680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m. (spridningskungörelsen) skall spridningslagen äga motsvarande tillämpning beträffande kartor som har framställts på annat sätt än genom tryck. Föreskrifterna i spridningslagen har härigenom kommit att avse begränsningar i rätten att sprida och utföra även andra skrifter än sådana som regleras av TF. De fri- och rättigheter, som i 2 kap. 1 § RF har tillförsäkrats medborgarna, innefattar också dessa rättigheter. Föreskrifter som närmare utformar de medborgerliga fri- och rättigheterna enligt 2 kap. 1 § RF med undantag av tryckfriheten skall beslutas i den ordning som föreskrivs i 8 kap. RF. Av vad jag inledningsvis har anfört framgår att sådana föreskrifter enligt reglerna i 8 kap. RF tillhör riksdagens normgivningskompetens och att någon möjlighet till delegation av denna kompetens inte föreligger.

Av vad jag nu har sagt följer att föreskrifter, som inskränker rätten att sprida eller ur riket föra ut icke tryckta kartor, efter den 1 januari 1975 måste meddelas i form av lag. Att som har skett i spridningskungörelsen utsträcka spridningslagens tillämpning även till andra kartor än sådana som har framställts genom tryck kan inte stå i överensstämmelse med RF:s regler angående normgivningsmakten. Bestämmelserna i spridningslagen bör därför bringas att direkt avse även icke tryckta kartor. Som jag tidigare har nämnt har bestämmelser om spridningsgranskning intagits i Kungl. brev den 25 september 1959 med föreskrifter om vad statens lantmäteriverk och sjöfartsverket har att med hänsyn till rikets säkerhet iakttaga vid utgivning av kartor m. m. eller vid prövning av fråga om godkännande för spridning av karta som har framställts av annan än statens lantmäteriverk och sjöfartsverket (kartsekretessbrevet). Genom den ändring som jag här har förordat kan regler av det slag som upptagits i det nämnda brevet, även i fortsättningen meddelas av regeringen som verkställighetsföreskrifter till lagen.

Som har framgått av redogörelsen för gällande rätt innehåller 1 § andra stycket spridningslagen ett undantag från förbudet att utan godkännande sprida karta. Undantaget avser spridning inom försvarsmakten eller civilförsvaret av karta, som framställts för försvarsmaktens eller civilförsvarets räkning. Enligt min mening bör denna undantagsregel inte bibehållas. De kartor det här gäller avser i regel sådana som är upprättade inom lantmäteriverket eller sjöfartsverket. En granskning från sekretessynpunkt sker då av dessa verk före utlämnandet. Även när sådana kartor undantagsvis framställs av annan bör göras motsvarande prövning av frågan om inskränkningar i rätten att sprida kartorna. Behov kan nämligen enligt min mening föreligga att begränsa spridningsrätten beträffande dessa kartor även inom

försvarsmakten och civilförsvaret. Godkännande för spridning bör i dessa fall lämnas av samma myndigheter som handhar övrig spridningsgranskning.

Från förbudet i 3 § spridningslagen att utan tillstånd ur riket föra ut vissa kartor har som jag tidigare har nämnt gjorts två undantag. Dessa undantag finns intagna i kungörelsen (1961:135) angående utförelse av kartor. Det ena undantaget avser kartor som förs ut med fartyg eller luftfartyg och som är avsedda för fartygets eget behov. Sjökort och kartor för flygnavigering torde endast i sällsynta undantagsfall framställas av andra än sjöfartsverket och luftfartsverket. Beträffande av sjöfartsverket framställda handlingar sker en granskning i nu aktuella hänseenden i samband med utlämnandet av handlingen. All kartinformation om svenskt territorium som i dag sprids inom militär och civil luftfart i de kartskalor som omfattas av spridningslagen är granskad för såväl spridning inom landet som för utförelse. Något egentligt behov av denna undantagsregel synes därför inte längre föreligga. Det andra undantaget avser kartor som statliga befattningshavare har med sig för tjänstebruk vid resor utomlands. Även i dessa fall torde kartorna så gott som undantagslöst vara godkända för spridning såväl inom landet som utomlands. I de sällsynta fall då – om undantagsregeln tas bort – ett särskilt tillstånd till utförelse blir erforderligt kan ett sådant tillstånd i allmänhet lätt utverkas. Däremot torde statlig befattningshavare endast i undantagsfall själv ha tillgång till sådan information att han kan avgöra om karta innehåller sekretesskyddade uppgifter. Även denna undantagsregel bör alltså enligt min mening utmönstras.

Beträffande förbudet enligt 4 § spridningslagen att utan tillstånd sprida vissa genom tryck framställda efterbildningar av fotografi finns som tidigare har nämnts vissa ytterligare bestämmelser i kungörelsen (1940:802) angående förbud mot försäljning och utförelse av flygfotografier m. m. (fotografikungörelsen). Enligt 2 § denna kungörelse har sålunda tillståndsgivningen i dessa fall lagts på chefen för försvarsstaben eller av honom utsedd militär befattningshavare. Genom fotografikungörelsen inskränks rätten att sprida fotografier ytterligare. I § kungörelsen innehåller sålunda förbud mot att sprida också andra fotografier och efterbildningar av fotografier än sådana som anges i 4 § spridningslagen, nämligen flygfotografier och vissa fotografier av försvaret viktiga anläggningar. Vidare innehåller paragrafen förbud även mot utförelse av de nu nämnda fotografierna och efterbildningar av dem, inklusive sådana som nämns i 4 § spridningslagen. Som framgått av redogörelsen för gällande rätt får utan hinder av de nu nämnda förbuden spridning och utförelse ske om tillstånd därtill har meddelats av chefen för försvarsstaben.

Till den del de föreskrifter jag nu har redogjort för inte har stöd i bestämmelserna i 4 § spridningslagen måste de i enlighet med vad jag tidigare har anfört meddelas av riksdagen. I lag bör alltså enligt min mening tas in föreskrifter motsvarande bestämmelserna i fotografikungörelsen och i kungörelsen (1945:639) om överflyttande på chefen för försvarsstaben av

viss statens informationsstyrelse åvilande uppgift, jämförd med kungörelsen (1942:38) med tillägg till kungörelsen den 31 augusti 1940 (nr 802) angående förbud mot försäljning och utförelse av flygfotografier m. m.

Inte heller fotografikungörelsens bestämmelser om inskränkningar i rätten att försälja, saluhålla eller utdela fotografier gäller undantagslöst. Då det gäller av lantmäteriverket (sjöfartsverket) framställda flygfotografier skall som tidigare har nämnts i stället för dessa bestämmelser gälla vissa bestämmelser i kartsekretessbrevet. Denna undantagsregel finns dock inte intagen i fotografikungörelsen utan bara i kartsekretessbrevet. Av den lag, som i fortsättningen skall reglera förbud mot spridning av flygfotografier, bör enligt min mening framgå att från lagens tillämpning är undantagna flygfotografier av ovan nämnt slag. Jag föreslår därför efter samråd med chefen för justitiedepartementet att föreskrift härom tas in i denna lag.

Som har framgått av vad jag tidigare sagt omfattar undantagsregeln i 8 § kartsekretessbrevet inte föreskrifter om inskränkningar i rätten att ur riket föra ut flygfotografier. I samband med den inom bostadsdepartementet pågående översynen av kartsekretessbrevet har från lantmäteriverket framförts önskemål om att verket måtte bemyndigas meddela tillstånd även till utförelse av flygbildmaterial. Som skäl härtill har anförts att detta skulle vara praktiskt bl. a. med hänsyn till utlokaliseringen av verket till Gävle.

För min del anser jag det vara lämpligt att samma regler i detta hänseende gäller för utförelse ur riket som för spridning inom landet. Den undantagsregel, som jag nyss förordade beträffande försäljning, saluhållning och utdelning, bör alltså gälla även utförelse. Undantagsregeln bör avse endast av lantmäteriverket eller sjöfartsverket framställda flygfotografier.

Den nu förordade undantagsregeln innebär att förbudet mot spridning och utförelse inte gäller de nu avsedda flygfotografierna. I stället kan lantmäteriverket eller sjöfartsverket med stöd av sekretesslagen (1937:249) och därpå grundade föreskrifter vid utlämnande av sådant flygfotografi liksom då det gäller av dem framställd karta göra förbehåll om inskränkningar i rätten att såväl sprida som föra ut flygbilden ur riket. Jag har i denna fråga samrått med chefen för justitiedepartementet.

Vad jag nu förordar innebär att till lagform förs över en rad föreskrifter som tidigare har meddelats genom regeringsbeslut. Med hänsyn härtill och till det behov av modernisering av gällande författningsstoff som enligt min mening föreligger bör en ny lagstiftning tillskapas. Jag anser det lämpligt att man därvid skiljer mellan bestämmelser angående sådana kartor som granskas och godkänns av lantmäteriverket eller sjöfartsverket och föreskrifter beträffande sådana flygfotografier och andra fotografier för vilka chefen för försvarsstaben i första hand är tillståndsmyndighet. Jag förordar i enlighet härmed en uppdelning av författningsstoffet på två nya lagar. Det bör ankomma på regeringen att ge föreskrifter om det samråd som bör ske mellan de olika tillståndsmyndigheterna.

Den ena lagen bör uppta regler om förbud mot spridning och utförelse

av kartor, som i huvudsak motsvarar nuvarande 1–3 §§ spridningslagen och kungörelsen angående utförelse av kartor. I den andra lagen bör tas in bestämmelser om förbud mot spridning och utförelse av flygfotografier och vissa fotografiska bilder. Dessa föreskrifter kommer då i huvudsak att motsvara 4 § spridningslagen, fotografikungörelsen, kungörelsen (1942:38) om tillägg till denna kungörelse och kungörelsen 1945:639. Vidare bör denna lag innehålla ovan nämnda undantagsregel beträffande vissa flygfotografier.

I samband med att de av mig här förordade ändringarna träder i kraft bör upphävande ske av spridningskungörelsen, kungörelsen angående utförelse av kartor, fotografikungörelsen, kungörelsen (1942:38) om tillägg till sistnämnda kungörelse samt kungörelsen 1945:639. Om förslagen godtas avser jag även att föreslå regeringen vissa ändringar i bestämmelserna i kartsekretessbrevet, vilka bör träda i kraft samtidigt.

4 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom bostadsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om förbud mot spridning och utförelse av vissa kartor,
2. lag om förbud mot spridning och utförelse av flygbilder och vissa fotografiska bilder.

Lagförslagen har upprättats i samråd med chefen för justitiedepartementet.

5 Specialmotivering

5.1 Förslaget till lag om förbud mot spridning och utförelse av vissa kartor

1 §

Denna paragraf ersätter nuvarande i 1 § spridningslagen. Bestämmelserna om förbud mot att utan godkännande sprida karta utformas nu i enlighet med vad jag tidigare har förordat så att förbudet avser alla kartor, som har framställts av annan än lantmäteriverket och sjöfartsverket, oberoende av framställningssättet. Av skäl som framgår av den allmänna motiveringen tas undantagsregeln i 1 § andra stycket spridningslagen bort. Även bestämmelsen i 1 § spridningslagen om att regeringen meddelar närmare bestämmelser i ämnet tas bort. En sådan rätt för regeringen följer direkt av 8 kap. 13 § 1 RF. I övrigt innehåller förslaget i förhållande till 1 § spridningslagen endast vissa avvikelser i terminologiskt och redaktionellt hänseende.

2 §

Paragrafens första stycke motsvarar 3 § första stycket spridningslagen. Genom hänvisningen till 1 § kommer även utförelseförbudet att avse alla kartor, som inte framställs av lantmäteriverket och sjöfartsverket. Eftersom undantagsreglerna i kungörelsen angående utförelse av kartor enligt vad jag

har anfört i den allmänna motiveringen inte längre skall finnas kvar tas här i lagen bara in föreskriften i denna kungörelse att fråga om tillstånd skall prövas av lantmäteriverket eller sjöfartsverket.

Övriga ändringar i förhållande till gällande rätt är endast av terminologisk eller redaktionell natur.

3 §

Denna paragraf ersätter ansvarsreglerna i 2 § och 3 § andra stycket spridningslagen.

I andra stycket görs liksom i gällande rätt en hänvisning till lagen (1960:418) om straff för varusmuggling (varusmugglingslagen) då det gäller ansvar för brott mot utförselförbudet. Ansvar kan enligt nämnda lag ådömas endast den som förövar gärning uppsåtligen eller av grov oaktsamhet. Beträffande de grova oaktsamhetsbrotten skall vidare i ringa fall inte dömas till straff. Nuvarande ansvarsregel i 2 § spridningslagen stadgar straff för brott mot spridningsförbudet även i de fall brottet har förövats av oaktsamhet, som inte är grov. Enligt min mening finns det inte något skäl att ha en längre gående ansvarsregel för brott mot spridningsförbudet än för brott mot utförselförbudet. Med anledning härav har ansvarsregeln i första stycket anpassats till att i detta hänseende överensstämmer med ansvarsreglerna i varusmugglingslagen. Däremot anser jag det vara befogat att bibehålla en lägre straffskala för brott mot spridningsförbudet. Någon anpassning till varusmugglingslagen sker alltså inte i detta hänseende.

Tredje stycket ersätter förverkanderegeln i 2 § första stycket spridningslagen. I stället för den nuvarande hänvisningen till brottsbalkens (BrB) förverkanderegler anges nu uttryckligen vilken egendom som kan förklaras förverkad. Regeln avser såväl olovlig spridning inom landet som sådan utförsel ur riket. Av 1 § framgår att med spridning avses även saluföring. Av vad jag senare anför i specialmotiveringen till 5 § förslaget till lag om förbud mot spridning och utförsel av flygbilder och vissa fotografiska bilder framgår att nu gällande möjlighet att i vissa fall förverka även andra bilder än sådana som hunnit saluföras, på annat sätt spridas eller utföras bör bibehållas. En motsvarande regel tas in även då det gäller kartor.

Med hänsyn till reglerna i 25 kap. 6 § och 36 kap. 12 § BrB om att böter och förverkad egendom tillfaller kronan om inte annat är föreskrivet tas någon motsvarighet till dessa föreskrifter inte med här.

Övriga ändringar i förhållande till gällande rätt är endast av terminologisk eller redaktionell natur.

Övergångsbestämmelser

Lagen avses träda i kraft snarast möjligt. I samband med ikraftträdandet upphävs 1–3 §§ spridningslagen, spridningskungörelsen och kungörelsen angående utförsel av kartor.

Sådant godkännande eller tillstånd som har erhållits med stöd av nämnda bestämmelser i spridningslagen skall gälla som godkännande och tillstånd enligt den nya lagen.

I tredje stycket har tagits upp en bestämmelse av innehåll att hänvisningar till bestämmelserna i spridningslagen eller kungörelsen angående utförelse av kartor i stället skall gälla motsvarande bestämmelser i den nya lagen.

5.2 Förslaget till lag om förbud mot spridning och utförelse av flygbilder och vissa fotografiska bilder

1 och 2 §§

Paragraferna ersätter nuvarande 4 § spridningslagen, 1 och 2 §§ fotografikungörelsen samt kungörelserna 1942:38 och 1945:639 om tillägg till denna kungörelse. Bestämmelserna har i terminologiskt och redaktionellt hänseende anpassats till utformningen av motsvarande bestämmelser i lagförslaget angående förbud mot spridning och utförelse av vissa kartor. Detta innebär att i 1 § tas in bestämmelser om spridningsgranskning och godkännande för saluföring eller annan spridning av vissa bilder medan 2 § innehåller bestämmelser om tillstånd till utförelse av samma slags bilder. Granskningen och godkännandet i 1 § i stället för tillståndet enligt gällande bestämmelser är således inte avsett att innebära någon ändring i sak. Det i 1 § fotografikungörelsen stadgade förbudet att "försälja" eller "utdela" täcks av uttrycket "spridas på annat sätt" i förslagens 1 §.

Enligt nuvarande ordning innebär reglerna i 4 § spridningslagen och 1 § andra stycket fotografikungörelsen en speciell reglering beträffande genomtryck framställda efterbildningar av fotografi, vilka skall vara underkastade tillståndstvång endast om de är jämförbara med karta. Enligt min mening finns inte något skäl att bibehålla denna särreglering. I likhet med vad jag tidigare har föreslagit beträffande kartor skall förbudet att utan godkännande eller tillstånd sprida och utföra här nämnda alster gälla oberoende av framställningssättet. På grund härav finns inte heller något skäl att såsom görs i 1 § fotografikungörelsen särskilt nämna att regleringen avser även efterbildningar.

De alster som enligt 1 § förslaget skall granskas och godkännas och vilka enligt 2 § omfattas av tillståndstvång har angetts med uttrycken "flygbild" och "fotografisk bild". Med dessa uttryck avses inte någon ändring i sak i förhållande till de nuvarande uttrycken "fotografi, som tagits under luftfärd över svenskt område" respektive "fotografi". Anledningen till att uttrycket "fotografisk bild" används i stället för "fotografi" är att det senare uttrycket avser själva framställningssättet, inte objektet.

Beträffande de fotografiska bilder som omfattas av lagstiftningen finns i 1 § fotografikungörelsen en särskild föreskrift beträffande kraftverksanläggningar. Fotografi av sådan anläggning omfattas av förbudet bara om fotografiet tagits på sådant sätt "att anläggningen framträder i fågelperspektiv". Något skäl att bibehålla denna särreglering kan jag inte finna. Med anledning härav upptas fotografiska bilder av kraftverksanläggningar, oberoende av exponeringsvinkeln, bland de objekt som skall granskas och godkännas.

Bestämmelsen i 2 § fotografikungörelsen om att bevis skall utfärdas över meddelat tillstånd är onödig och tas därför inte med i de nya bestämmelserna.

Övriga ändringar i förhållande till gällande rätt är endast av terminologisk eller redaktionell natur.

3 §

Paragrafen motsvarar 2 § sista punkten fotografikungörelsen.

4 §

Denna paragraf innehåller den undantagsregel beträffande av lantmäteriverket och sjöfartsverket framställda flygbilder, som har behandlats i den allmänna motiveringen. Regeln innebär en nyhet såvitt avser undantaget från förbud mot och tillståndsgivning till utförelse. Av 1 § framgår att med spridning avses även saluföring.

I paragrafen tas också in en hänvisning till vissa bestämmelser i sekretesslagen och det därtill anslutande kartsekretessbrevet. Enligt dessa bestämmelser skall en granskning motsvarande den som sker enligt denna lag äga rum i samband med utlämnande av bl. a. flygbilder, som framställs av lantmäteriverket eller sjöfartsverket.

5 §

Paragrafen ersätter ansvarsreglerna i 3 och 4 §§ fotografikungörelsen.

Straffskalan i första stycket beträffande ansvar för brott mot spridningsförbudet skiljer sig från gällande rätt som uppstår endast bötesstraff för sådant brott. Anledningen till ändringen är att anpassning bör ske till ansvarsreglerna för brott mot förbudet att sprida kartor i det ovan behandlade förslaget till lag om förbud mot spridning och utförelse av vissa kartor (3 § första stycket). Beträffande ansvarsreglerna i första och andra styckena hänvisar jag i övrigt till vad jag har anfört ovan i specialmotiveringen till nyssnämnda lagförslag under 3 §.

Tredje stycket ersätter förverkanderegeln i 3 § första stycket sista punkten fotografikungörelsen. Liksom beträffande regeln i 3 § nyssnämnda lagförslag avser denna förverkanderegeln såväl olovlig spridning inom landet som sådan utförelse ur riket. Som nyss har sagts avses enligt 1 § med spridning även saluföring. Den nu gällande förverkanderegeln avser emellertid inte bara bild som varit föremål för olovlig spridning eller utförelse utan även "för försäljning eller utdelning avsedda fotografier eller efterbildningar, beträffande vilka förbud enligt denna kungörelse är gällande" och som påträffas hos den som olovligen försålt, saluhållit eller utdelat bild. Bestämmelser av motsvarande innehåll tas in också i den nya lagen. Innebörden av bestämmelsen är att den som olovligen har spritt eller salufört bild inte skall få behålla andra bilder som innehåller sekretesskyddade uppgifter och för vilka han inte har sökt godkännande för spridning eller tillstånd till utförelse.

En ytterligare förutsättning för förverkande är dock att det av omständigheterna framgår att han avsett att sprida eller utföra även dessa bilder.

Av skäl som jag har anfört vid specialmotiveringen till 3 § förslaget till lag om förbud mot spridning och utförelse av vissa kartor tas någon mot svarighet till bestämmelserna i 4 § fotografikungörelsen inte med i lagförslaget.

Övriga ändringar i förhållande till gällande rätt är endast av terminologisk eller redaktionell natur.

Övergångsbestämmelser

Lagen avses träda i kraft snarast möjligt. I samband med ikraftträdandet upphävs 4 § spridningslagen, fotografikungörelsen samt kungörelserna 1942:38 och 1945:639 om tillägg till denna kungörelse.

Sådant godkännande eller tillstånd som har erhållits med stöd av 4 § spridningslagen eller ovan nämnda kungörelser skall gälla som godkännande och tillstånd enligt den nya lagen.

I tredje stycket har tagits upp en bestämmelse av innehåll att hänvisningar till bestämmelserna i spridningslagen och de nyss nämnda kungörelserna i stället skall gälla motsvarande bestämmelser i den nya lagen.

6 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslagen till

1. lag om förbud mot spridning och utförelse av vissa kartor,
2. lag om förbud mot spridning och utförelse av flygbilder och vissa fotografiska bilder.

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till fördragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som fördraganden har lagt fram.

